

Sessió “Els Mapes de la Guerra Civil”

Assignatura: Grans temes de la història

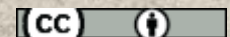
21 de novembre de 2018

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Servei de Biblioteques

Cartoteca General

Presentació de la Cartoteca

Catàleg de la Cartoteca:

<http://www.bib.uab.cat/cartoteca/c9/996.htm>

Guia del servei: <http://ddd.uab.cat/record/29874>

Guia del catàleg: <http://ddd.uab.cat/record/30107>

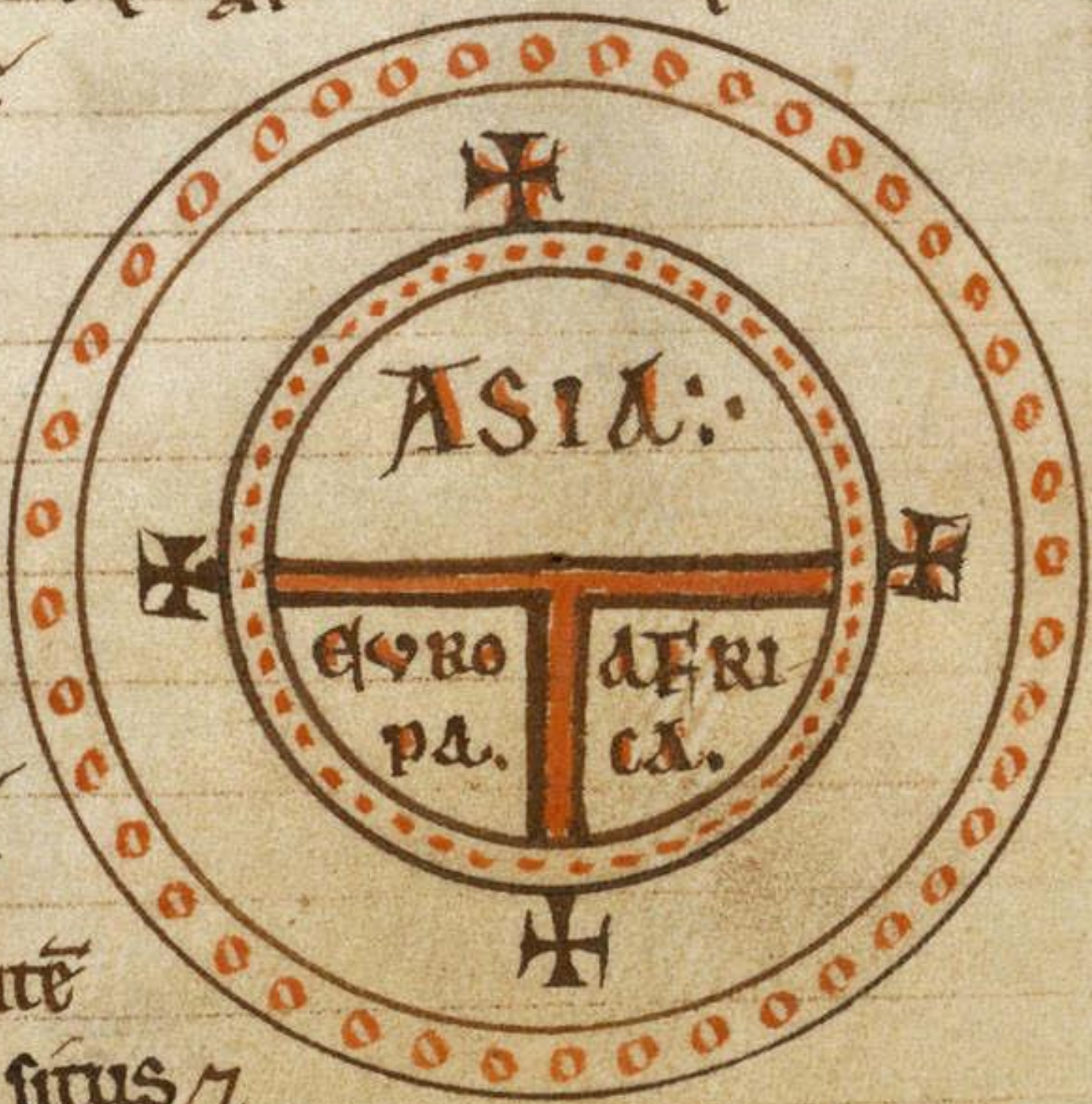
Presentació de la sessió

Objectius i justificació:

- Els escenaris de la història: representació per excel·lència de l'espai → el mapa
- Altres aspectes no lligats únicament a l'espai:
 - Representació de les idees: diferents visions del món (religió, cultura)
 - Representació del poder: estats, fronteres, minories
 - Altres tipus d'interessos

Ptolomeu, any 150

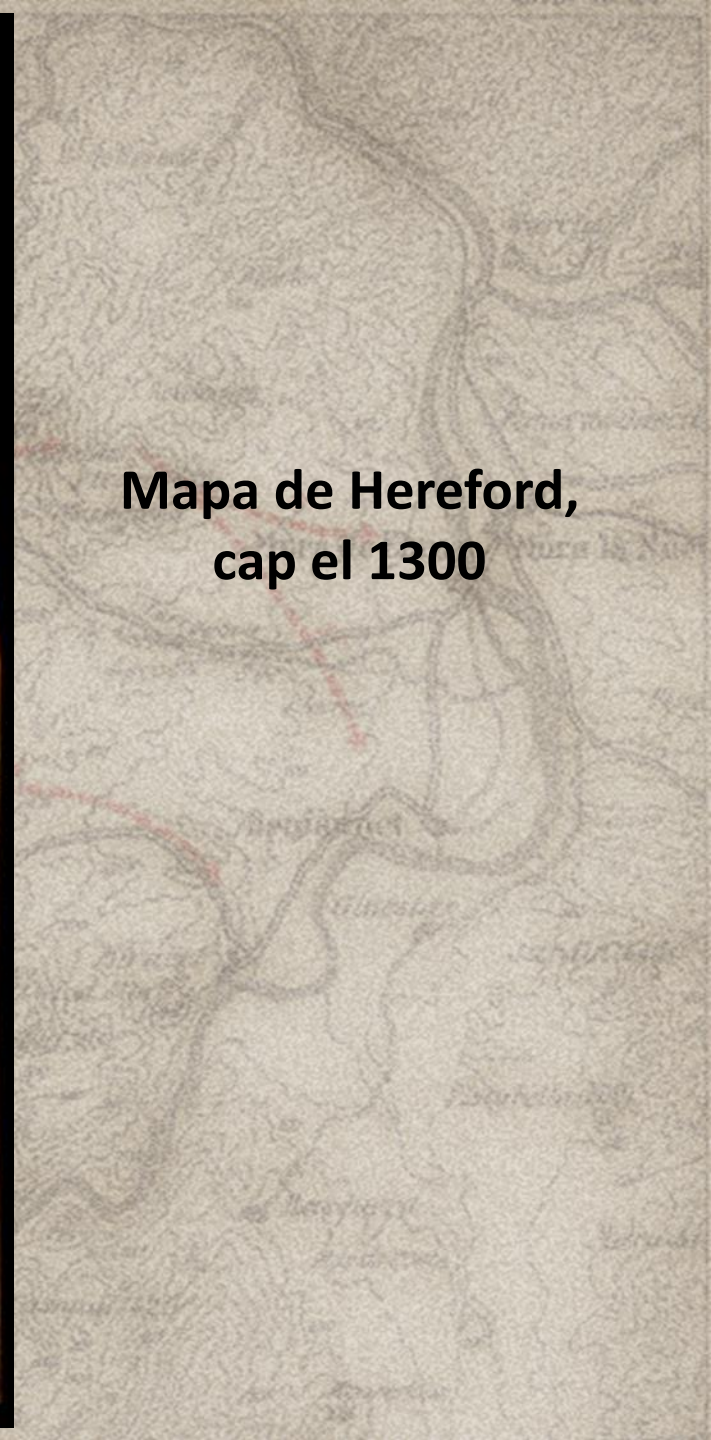
Mapamundi
en T-0

Sant Isidor
de Sevilla,
any 636

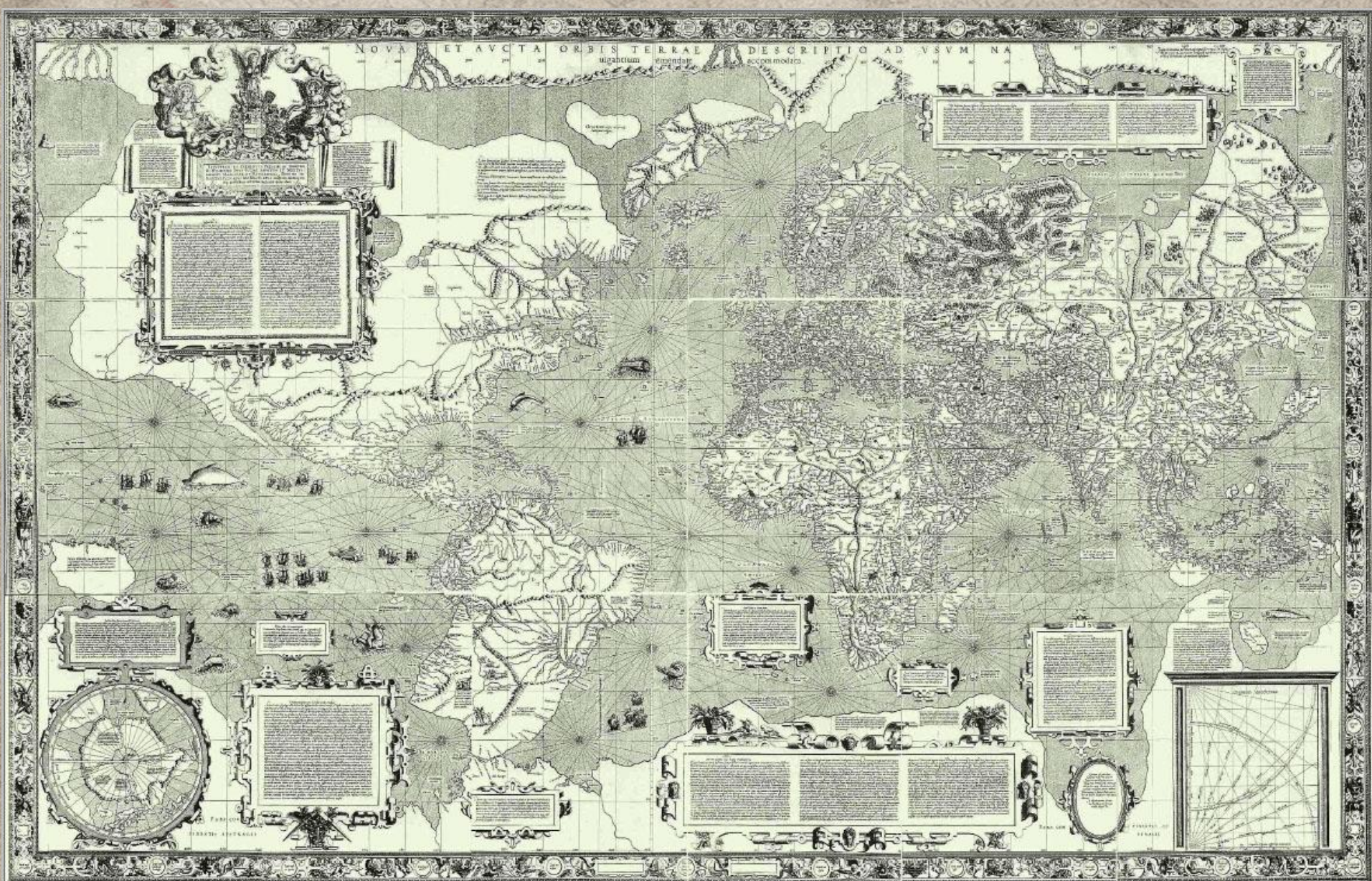
atē
ficus 7

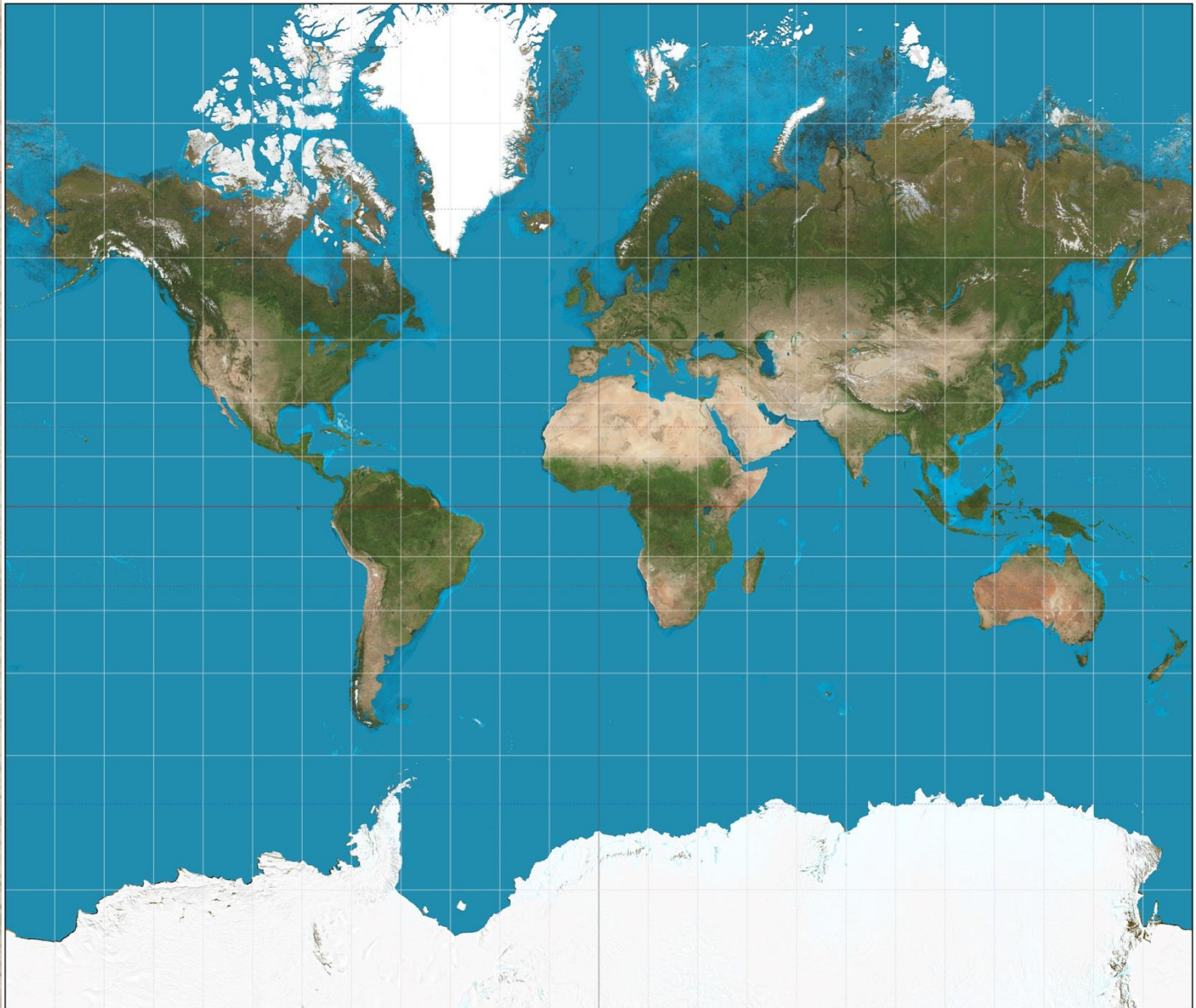
**Mapa de Hereford,
cap el 1300**

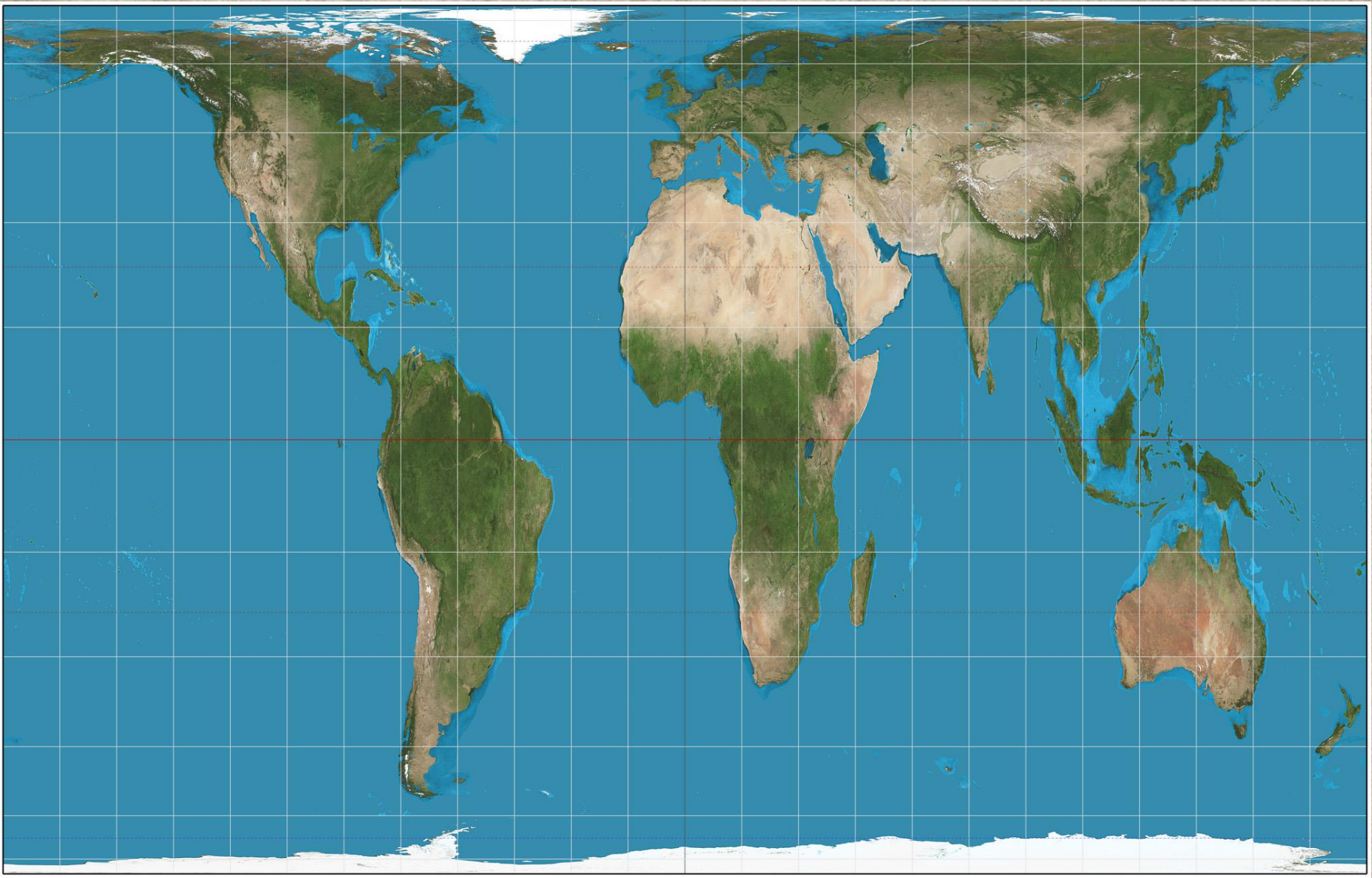
Mapamundi de Mercator, 1569

Projecció Mercator

Projecció Gall-Peters

Cap projecció pot passar una esfera (la terra) a un pla (el mapa) sense provocar deformacions:

- les projeccions **equivalents** conserven les proporcions entre les superfícies, però deformen angles i distàncies
- les projeccions **equidistants** conserven les distàncies, però deformen angles i superfícies
- les projeccions **conformes** conserven els angles, però deformen distàncies i superfícies

Altres qüestions de caire sociocultural:

- centralitat en el mapa
- orientació nord-sud en el mapa

世界地图

经典桌面网站

Upside Down World Map

LEGEND

• Capital • City Town
 Traditional World Maps are drawn from the perspective of the first European explorers and cartographers – with the Northern Hemisphere at the top.
 We think it's time to break with tradition and show the world from the perspective of all those people living in the Southern Hemisphere.
 After all, there is no ancient geographical feature saying "This way up".

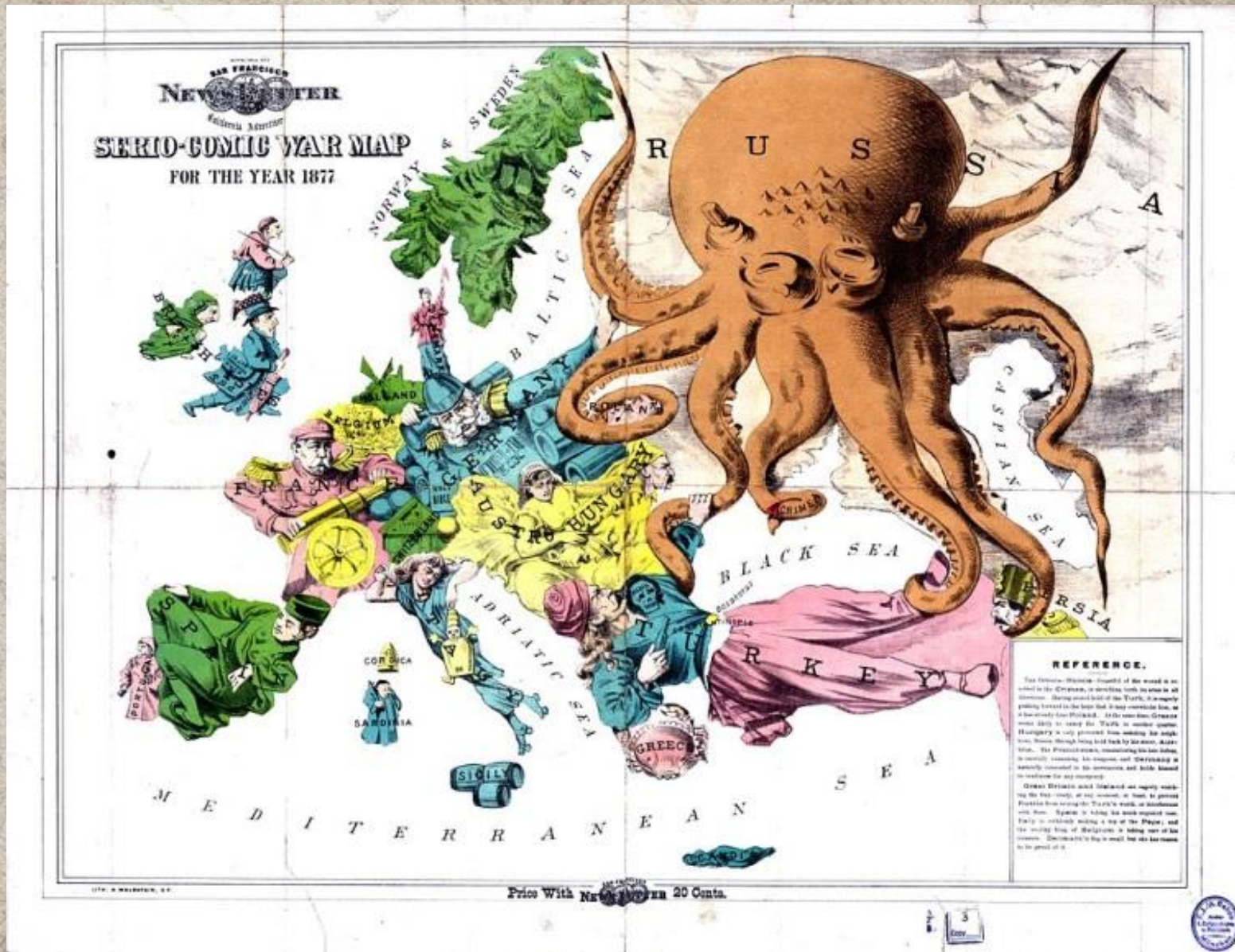
Abbreviations:
 B-HERZ - BOSNIA AND HERZEGOVINA
 KO - KOSOVO
 LIE - LIECHTENSTEIN
 LUX - LUXEMBOURG
 MAC - MACEDONIA
 MONT - MONTENEGRO
 RUSS. FED. - RUSSIAN FEDERATION

Fronteres del continent africà

Mapa com a propaganda política

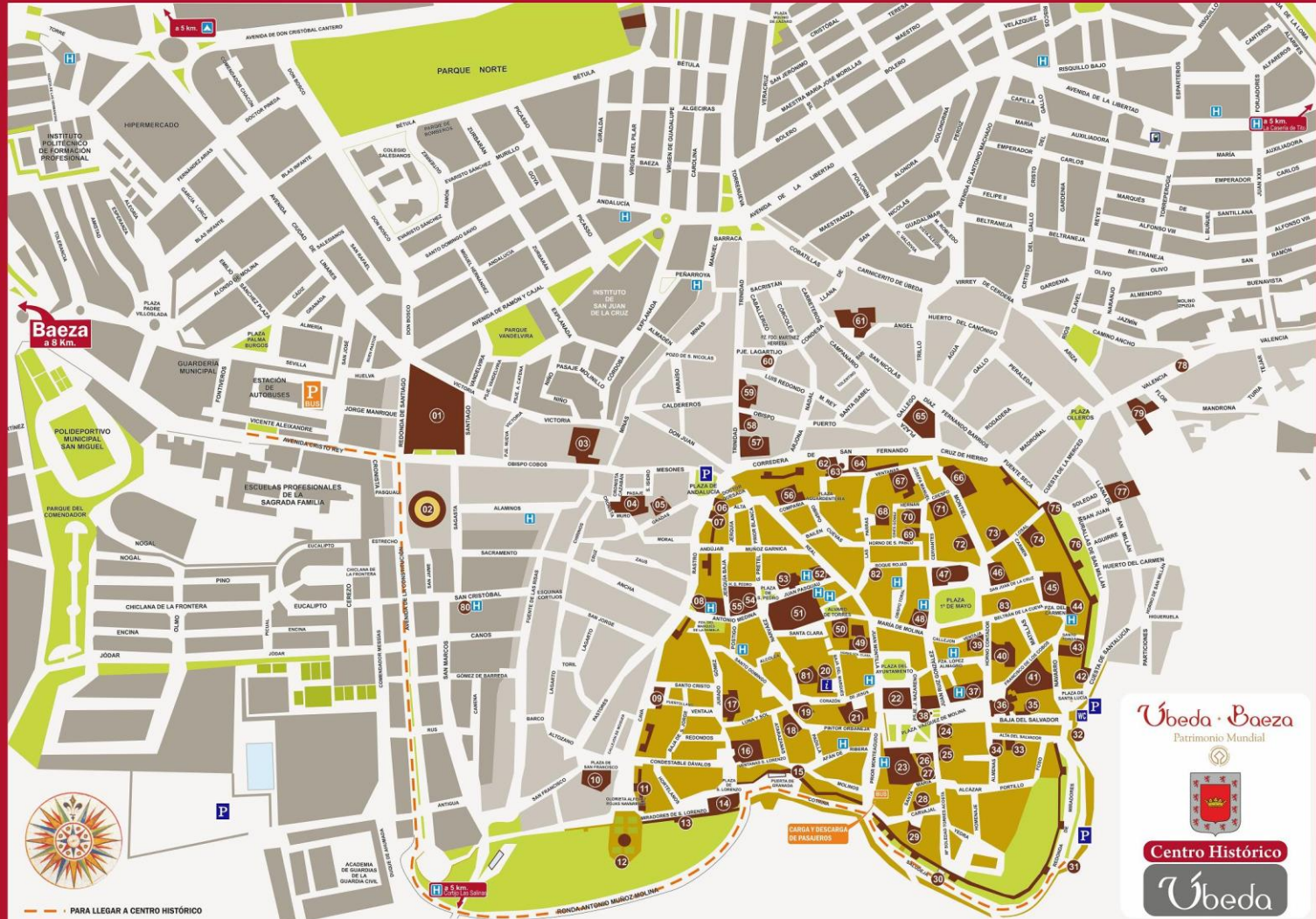

Mapa com a
propaganda
política

Mapa turístico d'Úbeda

MONUMENTOS Y LUGARES DE INTERÉS

01. Hospital de Santiago (s. XVI)
02. Plaza de Toros (s. XIX)
03. Antiguo Convento de la Victoria (s. XVI - XVII)
04. Iglesia de San Isidro (s. XVI)
05. Portada Plateresca calle Gradas (s.XVI)
06. Torre del Reloj (s. XIII - XVI)
07. Antiguas Carnicerías (s. XIX)
08. Palacio del Marqués de la Rambla (s. XVI)
09. Torreón Portillo del Santo Cristo (s. IX - XV)
10. Antiguo Convento San Francisco
11. Muralla y Torreones de la Cava (s. IX - XV)
12. Mirador de Alferrez Rojas
13. Miradores de San Lorenzo
14. Iglesia de San Lorenzo (s. XVI)
15. Puerta de Granada (s. XVI)
16. Casa de las Torres (s. XV)
17. Palacio de los Medinilla (s. XVII)
18. Casa de los Morales (s. XVII)
19. Iglesia de Santo Domingo (s. XV - XVI)
20. Palacio del Marqués de Contadero (s. XVII)
21. Casa de Val de Valencia (s. XVI)
22. Palacio de Juan Vázquez de Molina (s. XVI)
23. Iglesia de Santa María de Los Reales Alcázares (s. XII - XIX)
24. Antiguo Pósito (s. XVI - XVIII)
25. Palacio del Marqués de Mancera (s. XVI - XVII)
26. Cárcel del Obispo (s. XVI)
27. Casa Judía
28. Casa de la Plaza de Carvajal (s. XVI)
29. Casa de los Carvajales (s. XV - XVI)
30. Fuente de la Saludaja
31. Redonda de Miradores
32. Miradores de Santa Lucía
33. Casa Calle Alta del Salvador (s. XV)
34. Casa Calle Alta del Salvador (s. XVI - XVII)
35. Hospital de los Honrados y Venerables Viejos del Salvador (s. XVI)
36. Sacra Capilla del Salvador (s. XVI)
37. Fuente Renacentista (s. XVI)
38. Fuente Renacentista (s. XVI)
39. Casa de los Salvajes (s. XVI)
40. Palacio de los Manueles (s. XVII)
41. Palacio de Francisco de los Cobos (s. XVI)
42. Puerta de Santa Lucía (s. XV)
43. Casas Judías (s. XV)
44. Casa de Blamuelilla (s. XV - XVI)
45. Convento de San Miguel y Oratorio San Juan de la Cruz (s. XVII)
46. Antiguo Convento de San Andrés (s. XVI)
47. Iglesia de San Pablo (s. XIII - XVIII)
48. Antiguas Casas Consistoriales (s. XVI - XVII)
49. Palacio Vela de los Cobos (s. XV)
50. Iglesia de la Santísima Trinidad (s. XVII)
51. Convento de Santa Clara (s. XIII - XVI)
52. Palacio Condes de Gadiana (s. XVII)
53. Iglesia de San Pedro (s. XII - XVII)
54. Palacio de los Orozco (s. XIX)
55. Mansión C/Antonio Medina (s. XIX)
56. Casa de la Compañía de Jesús (s. XVII)
57. Iglesia de la Santísima Trinidad (s. XVII)
58. Edificio de Correos y Telégrafos
59. Palacio de los Bussianos (s. XVI)
60. Portada del Caballero Ortega
61. Iglesia de San Nicolás Bari (s. XIV - XVI)
62. Antiguo Casino (s. XIX)
63. Torre Octogonal (s. XIII - XV)
64. Casa de la Tercia (s. XVII)
65. Mercado de Abastos (s. XX)
66. Convento de la Concepción (s. XVII)
67. Casa de los Cueva (s. XV - XVIII)
68. Palacio de los Porcelas (s. XVII)
69. Casa Mudéjar- Museo Arqueológico (s. XIV - XV)
70. Casa Solariega Calle Hernán Crespo (s. XVI - XVII)
71. Casa Solariega Calle Hernán Crespo (s. XVI)
72. Palacio de los Torreñe (s. XVI)
73. Casa del Obispo Canastero (s. XVII)
74. Casa Solariega. Cuesta del Losal (s. XVIII)
75. Puerta del Losal (s. XIV)
76. Huerto del Carmen
77. Iglesia de San Millán (s. XIII - XVI)
78. Calle Valencia
79. Museo Alerfía "Paco Tilo"
80. Museo Agrícola
81. Casa Museo Arto Andalusí
82. Sinagoga del Granada
83. Casa de la Agrada Venegas

HORARIO DE MUSEOS Y MONUMENTOS

MUSEO ARQUEOLÓGICO DE ÚBEDA (CASA MUDÉJAR)
 C/ Cervantes, nº 4. Tel. Y Fax: 953 79 38 32
www.museosandalucia.es/cultura/museoarqueologicodebeda
 Email: museoarqueologicodebeda@fundacionmediana.org
 Horario: Lunes cerrado. Martes: mañana sólo visitas a grupos concertadas, tarde: 14:30-20:30. Miércoles a Sabados: 9:00 a 20:30 horas.
 Domingos y festivos: 9:00 a 14:30 horas.

MUSEO DE ALFARBERÍA "PACO TITO" MEMORIA DE LO COTIDIANO.
 C/ Cervantes, nº 21. Tel: 953 79 61 69
 Web: www.pacoitito.com; Mail: museo@pacoitito.com
 Horario: Lunes a Viernes: 09:00 a 14:00 y 16:00 a 20:30 h.
 Sábados: 09:00 a 14:00 y 17:00 a 20:30h. Domingos y festivos: 10:00 a 13:30h.

PALACIO VÁZQUEZ DE MOLINA (PALACIO DE LAS CAÑENAS)
 Plaza Vázquez de Molina s/n. Tel: 953 79 94 46
 Horario: Lunes a Viernes: 9:00 a 15:00 y 17:00 a 21:00. Sábados: 9:00 a 14:00

SACRA CAPILLA DEL SALVADOR
 C/ Baja del Salvador, s/n. Tel: 609 279 905
www.fidavia.com
 Email: cofradesdelasalvador@fundacionmediana.org
 Horario: Octubre a Marzo:
 Lunes a Sábados: 9:30 a 14:00. 16:00 a 18:00 h.
 Domingos y festivos: 9:30 a 14:00 y 16:00 a 18:00 h.

Abril a Mayo:
 Lunes a Sábados: 9:30 a 14:00 y 16:30 a 18:30 h.
 Domingos: 11:30 a 14:00 y 16:30 a 18:30 h.

Junio a Septiembre:
 Lunes a Sábados: 9:30 a 14:00 y 17:00 a 19:00 h.
 Domingos: 11:30 a 14:00 y 17:00 a 20:00 h.

IGLESIA MAYOR DE SANTA MARÍA DE LOS REALES ALCÁZARES
 Plaza Vázquez de Molina, s/n. T: 953 79 65 63 www.santamariadelosreales.es
 Horario de Invierno: Lunes a Viernes: 10:00 a 14:00 y 17:00 a 20:00 h.
 Sábados: 10:00 a 14:00 y 17:00 a 20:00 h. Domingos: 12:00 a 19:00 h.
 Horario de Invierno: Lunes a Viernes: 10:00 a 14:00 y 16:00 a 18:00 h.
 Sábados: 10:00 a 12:00 y 14:00 a 18:00 h. Domingos: 12:00 a 18:00 h.

HOSPITAL DE SANTIAGO
 Avda. Cinto Rey s/n. Tel: 953 79 88 42 www.ubeda.es; mail: tourismo@ubeda.es
 Horario: Lunes a Viernes: 9:00 a 14:30 y 16:30 a 20:00 h.
 Sábados y Domingos: 10:00 a 14:00 y 16:30 a 20:00 h.

PALACIO VELA DE LOS COBOS (Visita previa petición de hora)
 Juan Montilla, 2 s/n. 953 79 79 18 - 953 79 31 27
 Visitas Guías: Lunes y Sábados: 10:30 y 19:15 h. Domingos: 13:30 h.

IGLESIA DE SAN NICOLÁS DE BARI
 C/ San Nicolás, 28
 Horario: Lunes: 09:00 a 14:00 y 17:00 a 20:00 h. Martes a Viernes: 17:00 a 20:00 h.

IGLESIA DE LA ETRIA. TRINIDAD
 C/ Trinidad, 2
 Horario: Martes a Viernes: 09:00 a 10:00 h.
 Sábados y Domingos: 10:00 a 11:00 y 19:00 a 20:00 h.

IGLESIA DE SAN ISIDORO
 C/ San Isidro, 28
 Horario: Lunes a Sábados: 11:30 a 13:00 h.

PALACIO D. LUIS DE LA CUEVA
 Plaza Jerez Manuel, s/n. Tel: 953 75 01 11
 Horario: Lunes a Viernes: 09:15 a 15:00 h.

ESPA. Pomeroy "LOS TERRORS DE LA CLAUDIA"
 Cemento de la Concepción,
 C/ Monte, nº 6. Tel: 953 79 34 22 953 79 94 03 Mail: comendadordelosreales.es
 Visitas: Octubre a Mayo: 12:45 y 19:40h. Junio a Septiembre: 12:45 y 18:45 h.

IGLESIA DE SAN NICOLÁS DE BARI
 C/ San Nicolás, 28
 Horario: Lunes: 09:00 a 14:00 y 17:00 a 20:00 h. Martes a Viernes: 17:00 a 20:00 h.

OTROS DATOS DE INTERÉS

AYUNTAMIENTO DE ÚBEDA
 Plaza Vázquez de Molina, s/n. 953 79 04 40

BIBLIOTECA MUNICIPAL
 Avda. Cinto Rey s/n. Tel: 953 75 32 14

CORREOS Y TELÉGRAFOS
 Telada, 4. 953 75 00 51

PROTECCION CIVIL
 C/ Zafarín (junto a la bombería). 953 75 90 90 / 0 102

POLICIA NACIONAL
 Plaza Vázquez de Molina, s/n. 112 / 091 / 953 79 41 60

POLICIA MUNICIPAL
 C/Chiclana de la Frontera, s/n. -002 / 953 75 00 23

SERVICIOS SANITARIOS

HOSPITAL DE SAN NICOLÁS DE BARI
 C/ Espinosa, s/n. 953 02 30 00

CENTRO DE SALUD
 C/ Calle Anselmo, s/n. 953 79 94 00

HOSPITAL
 C/ Juan de la Cruz, s/n. Utrera, 1. 953 02 80 00

CENRO PSICOLÓGICO
 Calle de San Andrés, 6. 953 75 94 40

OPCION DE INFORMACIÓN Y TURISMO DE LA JUNTA DE ANDALUCÍA
 Calle de Hércules, s/n. 953 77 02 04 / 06

CONCEJAIA DE TURISMO
 Plaza Vázquez de Molina, s/n. 953 75 04 40 ext. 5
promocion@ubeda.es / turismo@ubeda.es - www.ubeda.es

L'ofensiva comunista

Global Pattern of the Red Offensive

Scope of Communist ambitions becomes clear on a world map keyed to the pressures and thrusts directed against the free world from Moscow and Peking. Also shown (red arrows) is the basic integration of expansionist efforts by the Soviet Union and Red China, despite their open differences.

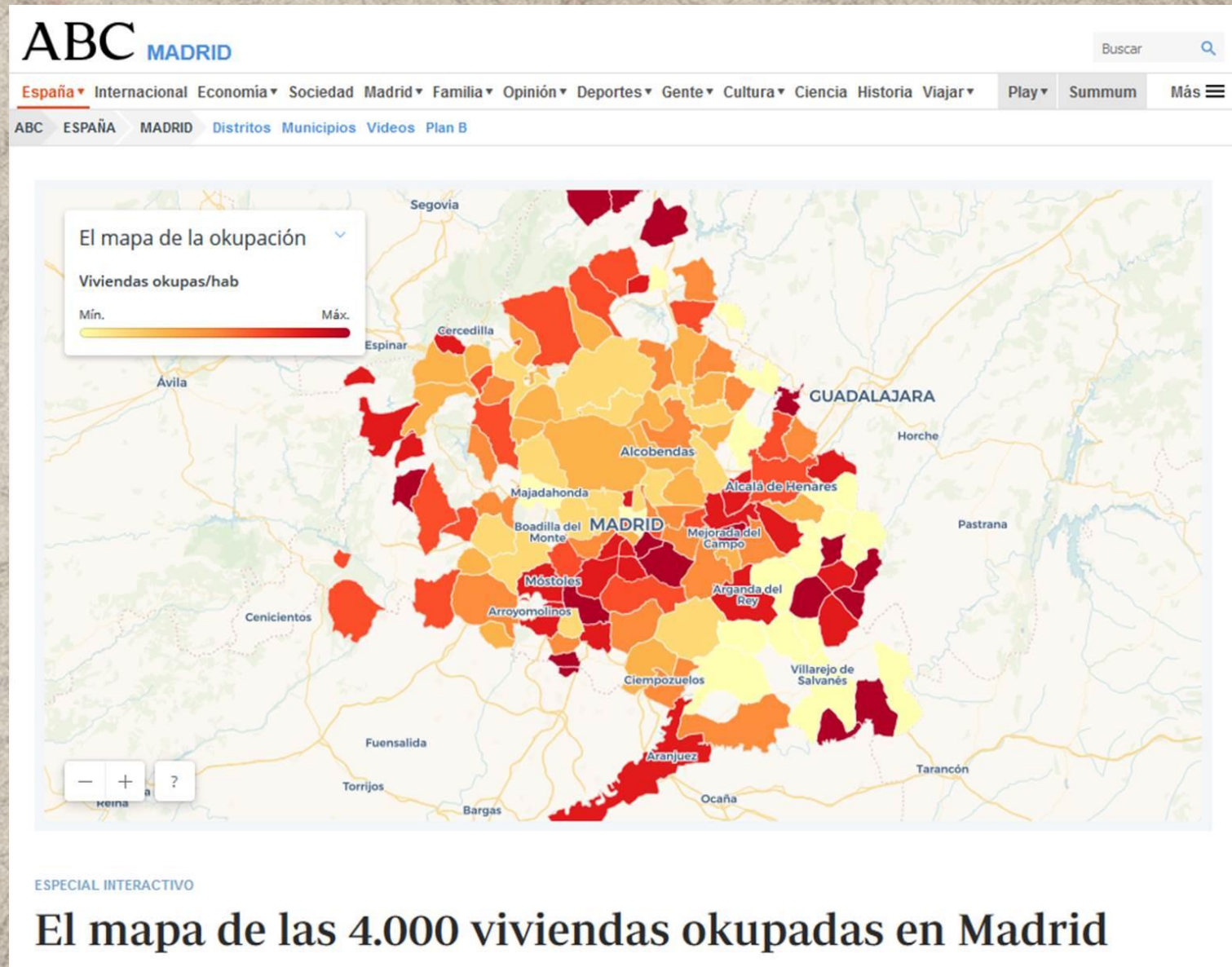
KEY:

Green	ALLIED FREE NATIONS
Orange	COMMUNIST ALLIANCE
Red with diagonal lines	RED REGIME IN POWER
Yellow	NONALIGNED NATIONS
Light Orange	TROUBLE AND TENSION
Red arrow	ARMED RED PRESSURE

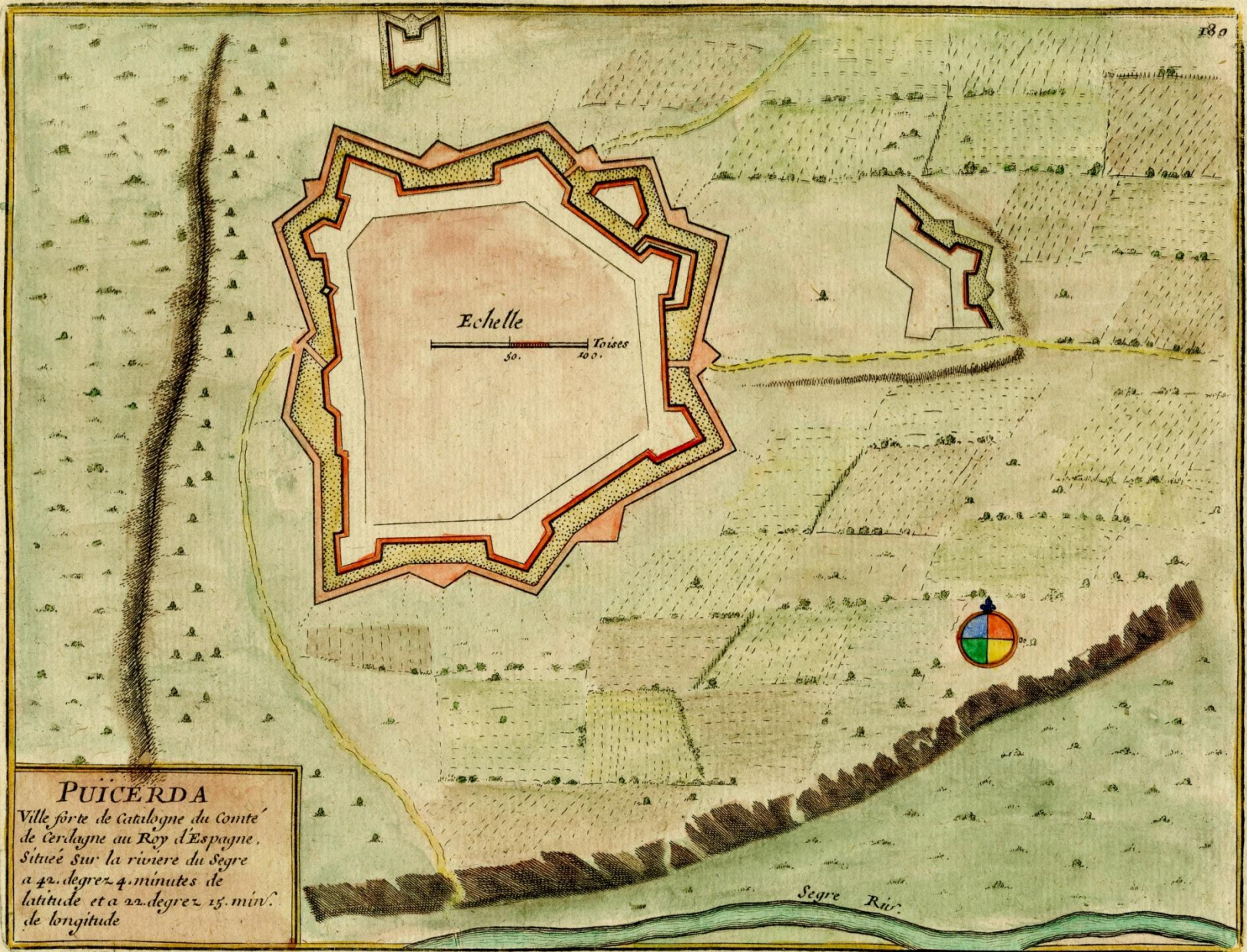
Reprinted from "Communism, The Nature of Your Enemy" by John K. Jessup and the Editors of LIFE

L'ofensiva okupa

Els documents cartogràfics com a font d'informació històrica del territori

- **Cartografia històrica vs cartografia antiga**
- **Lectures del mapa com a document històric:**
 - **Situació política del moment: autors i tipus de mapa**
 - **Aspectes territorials: evolució urbanística del territori, canvis de divisions administratives**
 - **Canvis d'infraestructures i usos del sòl**

PUIGCERDA
 Ville forte de Catalogne du Comté
 de Cerdagne au Roy d'Espagne.
 Située sur la riviere du Segre
 a 42. degrez 4. minutes de
 latitude et a 22. degrez 15. min.
 de longitude

Mapa de Puigcerdà per Nicolas de Fer, aprox. 1700

Mapa de l'esquerra: 1764. Mapa de la dreta: 2015

Canvis territorials en documentació del segle passat:

Vissir de l'ICGC: <http://www.icc.cat/vissir/>

Ortofotomapes zona desembocadura del riu Llobregat: esquerra 1994, dreta 2015

Un exemple pràctic: la Col·lecció dels Mapes de la Guerra Civil

La col·lecció: <http://ddd.uab.cat/collection/mapesgce>

L'exposició virtual: <http://ddd.uab.cat/record/71504>

- Origen de la col·lecció
- Mapes que la componen
- Altres col·leccions: [Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya](#), [Instituto Geográfico Nacional - CNIG](#)

Aspectes que podem tractar:

- **Desenvolupament tecnològic: Espanya anys 30**
 - **Mapa nacional 1:50 000 a mig fer (països europeus amb una sèrie “nacional” actualitzada: Gran Bretanya, Itàlia, Alemanya)**
 - **Escàs material fotogramètric**
 - **Sèrie completa 1:200 000 sense corbes i obsoleta: Mapa militar itinerario de España. [Full 36 Calatayud](#)**
- **Situació política: Govern de la II República vs militars**
 - **Qui i com feia els mapes?**
 - **Qui els tenia?**
 - **Ús civil i ús militar. Exemple [full 254 Gósol](#) , [full 489 Molina](#)**

- **Qüestions territorials: Catalunya**
 - **Divisions administratives: vegueries**
 - **Canvis toponímics amb el govern republicà**
 - **Exemples: [Mapes de vegueries del 1937](#)**
- **Història militar: desenvolupament del conflicte bèl·lic**
 - **Revolta a l'Àfrica: arribada dels nacionals a la Península. Mapa Michelin de carreteras: [full 49 Granada – Alicante](#)**
 - **Ajuda estrangera al bàndol franquista. Alemanys: [full 900 La Cardenchoa](#) ; italians: [full 84 Espinosa](#)**
 - **Enfrontaments decisius: [Batalla de l'Ebre](#)**
 - **Ús de la fotografia aèria: bombardejos alemanys. [Fotografies Amposta - Cherta](#)**

- Turisme de guerra: el mapa com a propaganda. Mapa: juliol 1938

ESPAÑA NACIONAL
O S INVITA A VISITAR

VISITAD
LAS RUTAS DE LA GUERRA
EN ESPAÑA

la Ruta de la Guerra es el Norte (San Sebastián, Bilbao, Santander, Gijón, Oviedo, el Caudal de Nera) y los huérfanos, aquí adiestran, do a él apoyado la ruta es el.

Compruebe usted por sí mismo la situación y consecuencias en la España Nacional. Para informes en cualquier idioma de Viajes.

Ruta nº. 1: El Norte.
Ruta nº. 2: Aragón.
Ruta nº. 3: Madrid.
Ruta nº. 4: Andalucía.

EL SERVICIO NACIONAL DEL TURISMO organiza excursiones que, acompañadas por Guías competentes, se hacen en cualquier día, hora y hora de salida en todas las ciudades.

La Ruta nº. 1 quedará abierta al tráfico el 1.º de julio de 1938.

Duración: 9 días.
Precio: 300.— a la ida y vuelta.

INFORMACION EN TODAS LAS AGENCIAS DE VIAJES

TEXTO Y EDICIÓN DEL SERVICIO NACIONAL DEL TURISMO DEL MINISTERIO DE INTERIORES ESPAÑOL. EJEMPLAR GRATUITO. VENTA PROHIBIDA.

Conclusions:

- **El mapa és una més de les fonts d'informació històrica que podem fer servir, tant un mapa individualment com un conjunt de cartografia.**
- **La cartografia antiga és la font primària, la cartografia històrica presenta la informació històrica elaborada.**
- **A partir de la documentació cartogràfica podem tractar diferents aspectes històrics: l'evolució d'un territori (urbanísticament, administrativament); els canvis en les tècniques i la tecnologia; la situació política del moment ...**
- **El mapa també pot ser utilitzat de manera propagandística: per a emfatitzar el poder de qui l'ha realitzat; per a donar una importància no sempre real de certs fets; per a silenciar aquells elements que no interessin ...**

Crèdits de les imatges:

Diapositiva 4: mapa de Ptolomeu extret del blog EsasCosas. “El mapa de Ptolomeo”.
<http://www.esascosas.com/el-mapa-de-ptolomeo/> [Consultat el 14-10-2016]

Diapositiva 5: Mapamundi de Sant isidor de Sevilla extret de: Wikipedia. “Mapa de T en O”.
https://es.wikipedia.org/wiki/Mapa_de_T_en_O [Consultat el 14-10-2016]

Diapositiva 6: Mapamundi de Hereford (1300 aprox.) extret de : Wikipedia. “Mapamundi de Hereford”.
https://es.wikipedia.org/wiki/Mapamundi_de_Hereford
[Consultat el 30-10-2018]

Diapositives 7 i 8: Mapamundi de Mercator (1569) i mapamundi projecció Mercator extrets de: Wikipedia. “Proyección de Mercator”.
https://es.wikipedia.org/wiki/Proyecci%C3%B3n_de_Mercator [Consultat el 30-10-2018]

Diapositiva 9: Mapamundi projecció Gall-Peters extret de: Wikipedia. “Proyección de Peters”.
https://es.wikipedia.org/wiki/Proyecci%C3%B3n_de_Peters [Consultat el 30-10-2018]

Diapositiva 10: imatge de diferents projeccions cartogràfiques extreta de: Wikipedia. “Proyección de cartográfica”.
https://es.wikipedia.org/wiki/Proyecci%C3%B3n_cartogr%C3%A1fica [Consultat el 30-10-2018]

Crèdits de les imatges:

Diapositives 13, 14 i 15: mapes del món nord-americà, xinès i australià extrets de: Geografia infinita. “El mapa del mundo es distinto para cada país”.

<https://www.geografiainfinita.com/2014/08/visiones-del-mundo-el-mapamundi-segun-cada-cultura/> [Consultat el 30-10-2018]

Diapositiva 17: Mapa satíric de Europa (1877). Frederick Rose. Extret de “Rusia, la (más) mala de la película en los mapas satíricos”. Blog Geografia Infinita

<https://www.geografiainfinita.com/2016/07/rusia-la-mas-mala-de-la-pelicula-en-los-mapas-satiricos/> [Consultat el 17-10-2017]

Diapositiva 18: Imatges comparatives de dos mapes etnogràfics del Touring Club Italiano. Extrets de Cartografia, ideologia i poder (referència completa al registre del catàleg:

https://cataleg.uab.cat/iii/encore/record/C_Rb1944907) [Consultat el 30-10-2018]

Diapositiva 19: Mapa turístic d'Úbeda extret del portal de turisme d'Úbeda y Baeza.

<http://ubedaybaezaturismo.com/lugares-de-interes/descargar-planos-centro-historico-de-ubeda-y-baeza/> [Consultat el 17-10-2017]

Diapositiva 20: *Global pattern of the red offensive* extret de “Persuasive Cartography: The PJ Mode Collection”. Cornell University Library. <https://persuasivemaps.library.cornell.edu/>

[Consultat el 2-11-2018]

Crèdits de les imatges:

Diapositiva 21: mapa de vivendes ocupades extret de “El mapa de las 4.000 viviendas okupadas en Madrid”. ABC Madrid, 21/09/2018. https://www.abc.es/espana/madrid/abci-mapa-4000-viviendas-okupadas-madrid-201710290205_noticia.html [Consultat el 2-11-2018]

Diapositiva 24: mapa actual de Palamós i **Diapositiva 25:** imatges de El Prat de Llobregat extretes de l'aplicatiu Vissir de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya. <http://www.icc.cat/vissir3/> [Consultat el 14-10-2016]

Diapositiva 29: mapa turístic *Visita las zonas de guerra en España* extret de l'exposició virtual *Visite España : la memoria rescatada*, de la Biblioteca Nacional de España <http://www.bne.es/es/Micrositios/Exposiciones/VisiteEspana/Obras/> [Consultat el 14-10-2016]

La resta d'imatges insertades a la presentació pertanyen al fons de la Cartoteca UAB o incorporen les seves pròpies referències.

Contacte

Si teniu qualsevol dubte podeu contactar amb la Cartoteca a:

Cartoteca@uab.cat o al Servei

Gràcies per la vostra atenció.